

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Viite HE 9/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Kansallisarkisto painottaa lausunnossaan seuraavia asioita:

1) Tutkimuksen tarvitsemien henkilötietoja sisältävien aineistojen arkistointi siten, että niiden avulla voidaan luoda tutkimuksellisesti luotettava ja todistusvoimainen kokonaiskuva eri aikakausien suomalaisesta yhteiskunnasta ja sen eri toimijoista.

Perustuslaki turvaa tieteen, taiteen ja ylimmän opetuksen vapauden, jolla luodaan edellytykset kulttuurin ja yhteiskunnan kehitykselle. Tieteen vapauteen kuuluu sen harjoittajan oikeus valita tutkimusaiheensa ja –menetelmänsä. Kansallisarkisto on humanistisen ja yhteiskunnallisen tutkimuksen tärkein infrastruktuuri, mutta sen digitaalisia ja vielä analogisessa muodossakin olevia aineistoja käyttävät entistä enemmän myös muiden tieteenalojen tutkijat. Kansallisarkiston ja muiden julkisesti rahoitettujen arkistojen tehtävä on tarjota aineistoja kansalaisten ja tutkijoiden käyttöön. Erityisen tärkeitä ovat ne aineistot, jotka turvaavat kansalaisten oikeudet ja etuudet.

Kansallisarkiston tehtävänä on arkistoida laajasti ja monipuolisesti julkishallinnon organisaatioiden tehtävien hoidosta syntyviä tietoaaineistoja. Tutkimuksen lisäksi ne palvelevat yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä kansalaisten tietotarpeita ja oikeusturvan varmistamista.

Kansallisarkisto päättää arkistolain (831/1994) ja Kansallisarkistosta annetun lain (1145/2016) mukaisesti arkistoitavista aineistoista tiiviissä yhteistyössä julkishallinnon organisaatioiden kanssa. Päätöksenteko edellyttää julkishallinnon kokonaisvaltaista tuntemusta, toiminnan hyvää koordinoitua ja tutkimuksen tarpeiden ennakoivaa tunnistamista. Yksittäisillä viranomaisilla tällaista kokonaisvaltaista näkemystä ei ole. Kansallisarkisto joutuu vastaamaan kaikesta eri viranomaisten ja eri aikakausien arkistoituihin aineistoihin kohdistuvasta tietopalvelusta. Tehtävä on erittäin vaativa ja sen asianmukainen hoitaminen edellyttää, että Kansallisarkisto säilyttää jatkossakin lakiin perustuen päätösvallan julkishallinnon arkistoitavista aineistoista. Päätösvallan tulee ulottua myös henkilötietoja sisältäviin aineistoihin. Sen sijaan kolmannen sektorin ja yksityisten

toimijoiden henkilötietoja sisältävien aineistojen arkistointi ei perustuisi jatkossakaan säädöksiin. On kuitenkin otettava huomioon, että näiden tahojen tuottamat aineistot ovat tutkimuksellisesti keskeisiä, sillä ne täydentävät merkittävällä tavalla eri aikakausien suomalaisesta yhteiskunnasta muodostuvaa kokonaiskuvaa.

2) Julkisuusperiaatteen ja avoimen saatavuuden toteuttaminen siten, että käyttörajoitettuja henkilötietoja sisältävät aineistot ovat vahvasti suojattuina käytettävissä verkkopalveluiden kautta.

Hallituksen esityksessä yleisen edun mukaiseen arkistointiin on katsottu sisältyvän aineiston säilyttämistä, järjestämistä, metatietojen määrittelemistä ja tietojen yhdistelyä. Aineiston on oltava tutkimuksen ja kansalaisten käytettävissä ensisijaisesti verkkopalveluiden kautta ja hyödynnettävissä monitieteellisin menetelmin. Tutkimus digitalisoituu voimakkaasti, joten arkistojen fyysiset tutkijakäynnit ovat vähentyneet rajusti. Tutkijat käyttävät pääasiassa digitaalisia aineistoja. Siten yleisen edun mukainen arkistointi on ensisijaisesti tutkimuksen tukipalveluiden tuottamista ja kansalaisten tiedontarpeen ja oikeusturvan varmistamista. Lisäksi arkistoitavilla aineistoilla on kulttuuriperintöön liittyvä arvo. Keskeinen lähtökohta on, että yleisen edun mukainen arkistointi koskee kaikkea julkisin varoin tuotettua tietoa.

Suuri osa julkishallinnon tietoaineistoista on rekistereitä, joista monet henkilörekistereitä. Tästä seuraa erityisvaatimuksia niiden tutkimuskäytölle, mikä vaikuttaa digitaalisten palveluiden toteuttamiseen. Tutkimuskäytössä keskeistä on eri rekisterien tietojen yhdistäminen uuden tiedon tuottamiseksi. Vaatimus tietojen minimoinnista myös julkisten tietojen osalta romuttaisi tämän mahdollisuuden. Rekisteritiedot ja muut henkilötietoja sisältävät aineistot on Kansallisarkistossa arkistoitu siten, että ne mahdollistavat tietojen turvallisen yhdistämisen. Tutkijoille yhdistetyt tiedot tarjotaan joko pseudonymisoidussa tai toisinaan jopa anonymisoidussa muodossa siten, että yksittäistä henkilöä koskevat tiedot eivät paljastu. Vaatimus arkistoitujen aineistojen joidenkin henkilötietojen poistamisesta rekistereistä tai tietojen minimoinnista loukkaa tutkimuksen kannalta keskeistä vaatimusta aineistojen säilyttämisestä muuttamattomassa muodossa. Se on välttämätöntä, jottei asiakirjan tieteellinen tai oikeudellinen todistusvoimaisuus muutu kyseenalaiseksi. Tutkijan on voitava luottaa käyttämänsä aineiston eheyteen ja muuttumattomuuteen. Luotettavuuden vaatimus koskee myös henkilötietoja sisältävien aineistojen arkistointia yksittäisen kansalaisen oikeusturvan varmistamiseksi.

Julkishallinnon organisaatioiden tietoaineistot ovat julkisin varoin tuotettuja ja niiden saatavuutta ja uudelleenkäyttöä on valtioneuvoston 3.3.2011 antaman periaatepäätöksen mukaisesti edistettävä. Periaatepäätös koskee myös Kansallisarkiston myöntämän valtionavun turvin toimivia yksityisiä arkistoja ja muita julkisin varoin rahoitettuja toimijoita. Sivistysvaliokunta on todennut lausunnossaan (SiVM 13/2016 vp), että arkistoaineistojen kuvailutietojen tuominen verkkopalveluihin lisäisi tuntuvasti julkisilla varoilla tuotetun ja kootun aineiston avoimuutta ja hyödynnettävyyttä. On välttämätöntä,

että arkistot voivat kehittää ja tarjota entistä enemmän verkkopalveluita, koska tutkimus digitalisoituu jatkuvasti. Siten myös arkistoitujen henkilötietoja sisältävien aineistojen tulee palvella tarkoituksenmukaisella tavalla tutkijoita, viranomaisia ja kansalaisten tietotarpeita.

Pääjohtaja, valtionarkistonhoitaja

Jussi Nuorteva

Vastuualuejohtaja, tutkimusjohtaja

Päivi Happonen